

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Кафедра	Кафедра теорії і історії мистецтв	Рік навчання	2
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	4

ОСНОВИ КУРАТОРСТВА

Семестр 4

Викладач	Найденко Вікторія Олександрівна, викладач
E-mail	viktorianaydenko@gmail.com
Заняття	За розкладом
Адреса	к. 205, поверх 2, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон	050-903-30-93 (особистий номер)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є Telegram та електронна пошта. Під час звернення, здобувач(ка) обов'язково має вказати своє прізвище, ім'я рік навчання, академічну групу та назву дисципліни. Роботи рубіжного контролю та поточні завдання надсилаються на пошту викладача або в Telegram з обов'язковим підписом файлу та у зазначені дедлайни таким чином: *прізвище_завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

За необхідності можлива поглиблена позааудиторна консультація (очна або у дистанційному форматі), яка відбувається за попередньою домовленістю.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

1. Кураторський посібник / за редакцією О. Погребняк, Д. Чепурного, К. Яковленко. Київ: ІЗОЛЯЦІЯ. Платформа культурних ініціатив, 2020. 160 с.
2. George A. The Curator's Handbook: Museums, Commercial Galleries, Independent Spaces (Hardback). New York: Thames & Hudson, 2015. 333 p.
3. Obrist H.-U. A brief history of curating. Zürich: JRP Ringier & Les presses du réel, 2009. 246 p.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Основні та додаткові навчальні матеріали, слайди, ілюстрації тощо можна переглянути у загальному зі здобувачами Telegram-чаті «Основи кураторства» та на кафедрі ТІМ.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет, смартфон тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word або LibreOffice.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Метою навчальної дисципліни «Основи кураторства» є формування у студентів теоретичних знань щодо історичного досвіду кураторської справи, усвідомлення закономірностей її розвитку та вміння аналізувати еволюцію кураторських практик у цій галузі художньої культури; набуття практичних навичок щодо виокремлення основних типів кураторства та їх функцій, а також вміння використовувати отримані знання в науково-дослідній та практичній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є: поглиблення і систематизація знань з обраного фаху; створення відчуття професійної приналежності до обраного фаху на рівні критичного аналізу досягнень кураторства у світовій художній культурі; забезпечення необхідної теоретичної підготовки студентів до професійної діяльності.

КОМПЕТЕНТНОСТІ

Дисципліна «Основи кураторства» забезпечує низку компетентностей, відповідно до Стандартів спеціалізації 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Загальні (базові компетентності):

ЗК3: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК5: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК6: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК7: здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій;

ЗК9: здатність генерувати нові ідеї (креативність);

ЗК10: навички міжособистісної взаємодії.

Спеціалізовані (фахові) компетентності:

ФК1: здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно- просторового та візуального середовища;

ФК3: здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей;

ФК5: здатність генерувати авторські інноваційні пошуки в практику сучасного мистецтва;

ФК6: здатність інтерпретувати смисли та засоби їх втілення у мистецькому творі;

ФК7: здатність адаптувати творчу (індивідуальну та колективну) діяльність до вимог і умов споживача;

ФК9: здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності;

ФК10: здатність усвідомлювати важливість виконання своєї частини роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності;

ФК11: здатність проводити сучасне мистецтвознавче дослідження з використанням інформаційно- комунікаційних технологій;

ФК12: здатність презентувати художні твори та мистецтвознавчі дослідження у вітчизняному та міжнародному контекстах.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Дисципліна «Основи кураторства» забезпечує низку програмних результатів навчання, відповідно до Стандартів спеціалізації 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», а саме:

ПРН2: виявляти сучасні знання і розуміння предметної галузі та сфери професійної діяльності, застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях;

ПРН4: орієнтуватися в розмаїтті сучасних програмних та апаратних засобів, використовувати знання і навички роботи з фаховим комп'ютерним забезпеченням (за спеціалізаціями);

ПРН5: аналізувати та обробляти інформацію з різних джерел;

ПРН9: застосовувати знання з історії мистецтв у професійній діяльності, впроваджувати український та зарубіжний мистецький досвід;

ПРН12: враховувати психологічні особливості у процесі навчання, спілкування та професійної діяльності;

ПРН14: трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно вивчати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі;

ПРН17: популяризувати надбання національної та всесвітньої культурної спадщини, а також сприяти проявам патріотизму, національного самоусвідомлення та етнокультурної самоідентифікації;

ПРН21: Вміти сформувати власне професійне портфоліо.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається фаховим розумінням і усвідомленням практики українського та світового кураторства. Дисципліна «Основи кураторства» викладається здобувачам першого рівня вищої освіти (бакалавріату за ОПП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація») 2-го року навчання у 4 семестрі. Інформативний зміст навчальної дисципліни «Основи кураторства» складається з 10 тем. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 год. (90 год. аудиторної роботи (45 лекційних, 45 семінарських і 90 год. самостійної роботи) для студентів денної форми навчання /6 кредитів ECTS.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ теми	Вид заняття	Тема	Тиж день	Анонс заняття	К-ть годин

МОДУЛЬ 1. Історико-теоретичні аспекти кураторської практики					
1	Лекція	Вступ. Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення.	1	Поняття «кураторство». Професійна термінологія «кураторства». Кураторство в системі мистецтв. Кураторство як фактор розвитку системи сучасного мистецтва. Кураторство і арт-критика. Індивідуальні ролі в сучасному мистецтві: художники, теоретики, критики, куратори, галеристи, колекціонери, дилери та арт-менеджери.	2
1	Практ.	Вступ. Кураторство як предмет мистецтвознавчого вивчення.	1	Кураторство в системі мистецтвознавчого знання.	2
2	Лекція	Історія становлення кураторства.	1-3	Розвиток інтересу до виставок в історії образотворчого мистецтва. Потреба в публічному засвідченні володіння мистецькою колекцією та їхні зображення в інтер'єрах мистецьких творів з XVII ст. Становлення нових принципів експозиції в XIX ст. та формування основних виставкових осередків (приватні комерційні галереї, музеї, приватні домашні колекції, майстерні мистців). Новаторські проекти з конфігурацією картин на стінах в XIX ст. Від Салону до Бієнале.	6
2	Практ.	Історія становлення кураторства.	1-3	Від пінакотеки до «білого кубу». «Початки» кураторства. Зародження фігури незалежного куратора.	6
3	Лекція	Типологія кураторської діяльності.	3-4	Типологія кураторської діяльності. Основні форми кураторської діяльності та особливості їх функціонування. Передумови формування сучасного інституту кураторства. Музейний куратор. Незалежний куратор. Куратор бієнале. Перформативний куратор. Сучасні художні інституції	4

				кураторської діяльності (художня галерея, творче об'єднання, бієнале).	
3	Практ.	Типологія кураторської діяльності.	3-4	Найвидатніші куратори в музеях світу. Постать музейного куратора.	4
4	Лекція	Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах.	5	Фігура куратора в історичному розвитку. Музейне кураторство. Найвидатніші куратори в музеях світу. Куратор відділу «Малюнки та принти» Метрополітен музею в Нью-Йорку Кармен Барбах та її проект «Мікеланджело: божественний кресляр і дизайнер»; Голова відділу європейського образотворчого мистецтва та скульптур в Художньому інституті в Чикаго Глорія Грун та її проект «Гоген: художник як алхімік»; Співробітник Королівської академії мистецтв у Лондоні Пер Румберг та його проект «Леонардо да Вінчі: художник при Міланському дворі»; Виставковий директор колекцій та виставок фонду Барнса в Філадельфії Ненсі Айресон та її проект «Пікассо 1932: любов, слава, трагедія». Нові методи у спілкуванні з аудиторією, запроваджені куратором японського мистецтва Музею образотворчого мистецтва у Бостоні Сарою Томпсон (ігри в інтернеті, вікторини). Проект головного куратора відділу перського, арабського і турецького мистецтва Массумаха Фархада «Мистецтво Корану: скарби Музею турецького та ісламського мистецтва» у Вашингтоні та ін.	3
4	Практ.	Європейське мистецтво та мистецтво Сходу в сучасних кураторських проектах.	5	Аналіз зарубіжних кураторських проєктів.	3

5	Лекція	Українське кураторство.	6-7	Відсутність інституту кураторства в Україні до 1991 р. Налагодження контактів з міжнародними професійними спільнотами. Історичне місце перших українських виставок сучасного мистецтва в контексті світових практик. Роль Ю. Соколова (Львів), О. Ройтбурда (Одеса), С. Браткова (Харків), П.Гудімова (Львів), Т.Тумасян (Харків) та інших як організаторів новітніх явищ в художньому процесі в Україні. Включення до виставкових територій 1990-х приватних майданчиків (власних квартир), публічних просторів (вулиці, галявини), тимчасово орендованих приміщень (Київський планетарій тощо). Мистецьке середовище Харківщини як важливий центр кураторських ініціатив.	6
5	Практ.	Українське кураторство.	6-7	Специфіка українського кураторства. Особливості харківського кураторства. Аналіз кураторських проєктів українських кураторів.	6
МОДУЛЬ 2. Поліфункціональна роль куратора в системі сучасного мистецтва					
6	Лекція	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.	8	Розуміння сучасного мистецтва як синтезуючого феномену, що включає різноманітні форми художньої творчості і сприйняття. Синтез різних мистецьких сфер в сучасних художніх проєктах (музики, театру, кіно, літератури). Зв'язок з наукою, журналістикою, економікою, дизайном) як вияв тенденцій постмодернізму. Бієнале і фестивалі як форми актуалізації сучасного мистецтва. Роль кураторів у формуванні фестивалів, бієнале сучасного мистецтва. Особливості роботи бієнального куратора. Studio visit як важлива складова кураторської практики.	3

				Взаємозв'язок куратора і художника. Створення власного навчального проекту (виставки).	
6	Практ.	Кураторська діяльність в сучасному мистецтві.	8	Створення власного навчального проекту (виставки): відвідування майстерні художника та його інтерв'ювання.	3
7	Лекція	Розробка та організація кураторського проекту.	9-10	Етапи реалізації кураторського проекту. Оформлення кураторської концепції. Організація простору виставки. Взаємодія куратора з іншими членами команди проекту.	6
7	Практ.	Розробка та організація кураторського проекту.	9-10	Формування концепції виставки та відбір робіт для неї. Робота над етапами кураторського навчального проекту.	6
8	Лекція	Сучасна кураторська діяльність та арт-ринок	11	Куратор як посередник між мистецтвом і ринком. Арт-ринок як важливий фактор актуалізації сучасного мистецтва. Художній проект та його концептуальність як складові частини сучасного арт-ринку та невід'ємний елемент кураторської діяльності. Фандрейзинг як інструмент залучення коштів на кураторський проект. Продовження власного навчального проекту.	3
8	Практ.	Сучасна кураторська діяльність та арт-ринок	11	Робота над навчальним проектом.	3
9	Лекція	Робота з текстами виставки. Програма реалізації проекту.	12-13	Формати текстів, які супроводжують виставку: інтерв'ю, есе, репортаж, кураторський текст, прес-реліз. Процес роботи над кураторським текстом. Стиль і тон кураторського тексту. Заходи, які презентують проект: формат (виставка, лекція, екскурсія тощо), теми, учасники. PR-заходи проекту. Продовження власного навчального проекту (виставки): розробка дизайну, виготовлення реклами	6

				кураторського проекту, PR-заходів тощо).	
9	Практ.	Робота з текстами виставки. Програма реалізації проекту.	12-13	Продовження власного навчального проекту (виставки): розробка дизайну, виготовлення реклами кураторського проекту, PR-заходів тощо.	6
10	Лекція	Реалізація кураторського проекту.	14-15	Робота з різними аудиторіями і комунікаційна стратегія проекту. Створення іміджу. Як підготувати і провести відкриття (і чому це важливо). Функціонування проекту після офіційної презентації. Аналіз результатів після фіналу проекту. Презентація власного навчального проекту.	6
10	Практ.	Реалізація кураторського проекту.	14-15	Реалізація навчального проекту. Аналіз проведеної роботи.	6

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних, семінарських (практичних) занять та роботою над навчальним проектом. Самостійна робота здобувачів спрямована на завершення практичних завдань. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за семінарськими темами дисципліни.

Система оцінювання має накопичувальний характер, а саме отримання певного балу за кожну тему дисципліни (семінар, практичне завдання, тест, реалізація проекту).

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для складання заліку необхідним є пройти проміжний контроль у формі поточної перевірки процесу самостійної роботи, а також розробка навчального кураторського проекту. Накопичувальний максимальний бал за модуль складає 45.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	А	A+ 95–100	задовільно	64–74	D
			A 90–94		60–63	E
				незадовільно	35–59	FX

добре	82–89	В		незадовільно	0–34	F
	75–81	С		(повторне проходження)		

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Роботи, які здаються з порушенням терміном здачі без поважних причин та попередження викладача, оцінюються на нижчу оцінку. Письмові творчі роботи та робота над кураторським навчальним проектом повинні виконуватись здобувачами самостійно. Заборонене списування під час виконання письмових робіт.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Здобувачі зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час проміжного контролю помічено списування, здобувач втрачає право отримати бали за тему і складає її під час заліку, отримуючи не більше 50% балів від максимальних за цю частину.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

<https://drive.google.com/drive/folders/1rx4IMRGOJdPhYbl-Y6EUcKCRd9jEeUc5>

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять здобувачам необхідно вимкнути звук на мобільних телефонах. За необхідності здобувач має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім іспиту).

У разі форс-мажорних обставин можливе перенесення заняття на інший вільний день за попередньою домовленістю обох сторін.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

- здобувачі повинен виконувати графік навчального процесу та вимоги навчального плану;

- в обов'язковому порядку відвідувати всі види навчальних занять, передбачені навчальним планом;

- у разі неможливості з поважних причин відвідати заняття проінформувати викладача;

- якщо здобувач(ка) пропустив (ла) певну тему, він/вона повинен (на) самостійно відпрацювати її та у день консультації відповісти тезово на ключові питання з теми;

- здобувачі повинні брати участь у семінарах та практичних заняттях, виконати тестовий контроль та інші роботи, що визначені робочим планом навчальної дисципліни;

- обов'язком є присутність здобувачів на проміжному контролі та заліку.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
------	-----------------	------

1	Кураторство в системі мистецтвознавчого знання. Тезові відповіді на запитання	4
2	Від пінакотеки до «білого кубу». «Початки» кураторства. Зародження фігури незалежного куратора.	8
3	Найвидатніші куратори в музеях світу. Постать музейного куратора.	7
4	Аналіз зарубіжних кураторських проєктів	10
5	Специфіка українського кураторства. Особливості харківського кураторства. Аналіз кураторських проєктів українських кураторів.	16
6	Створення власного навчального проєкту (виставки): відвідування майстерні художника та його інтерв'ювання.	5
7	Формування концепції виставки та відбір робіт для неї. Робота над етапами кураторського навчального проєкту.	7
8	Робота над навчальним кураторським проєктом	7
9	Продовження власного навчального проєкту (виставки): розробка дизайну, виготовлення реклами кураторського проєкту, PR-заходів тощо.	10
10	Реалізація навчального проєкту. Аналіз проведеної роботи.	16
	Залік	10
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали		Критерії оцінювання
	0-100	
A+	95-100	Здобувач(ка) в повному обсязі виконав(ла) всі етапи кураторського проєкту, успішно презентував(ла) навчальний проєкт, опанував(ла) увесь теоретичний матеріал. Своєчасно та відмінно виконував(ла) завдання рубіжного контролю, чітко та змістовно відповідав(ла) на запитання під час семінарських та практичних занять. Відповідав(ла) на додаткові запитання.
A	90-94	Здобувач(ка) в повному обсязі опанував(ла) теоретичний матеріал, виконав(ла) всі етапи кураторського проєкту та презентував(ла) його. Своєчасно та відмінно виконував(ла)

		завдання рубіжного контролю, чітко відповідав(ла) на запитання під час семінарських та практичних занять.
В	82-89	Здобувач(ка) в повному обсязі опанував(ла) теоретичний матеріал, виконав(ла) всі етапи кураторського проєкту та на достатньому рівні презентував(ла) навчальний проєкт. Своєчасно та на достатньому рівні виконував(ла) завдання рубіжного контролю, відповідав(ла) на запитання під час семінарських та практичних занять, але допускався(лася) похибок.
С	75-81	Здобувач(ка) в повному обсязі опанував(ла) теоретичний матеріал, але при виконанні етапів кураторського проєкту допускав(ла) значні помилки, проте на задовільному рівні реалізував(ла) та презентував(ла) його. Завдання рубіжного контролю виконувались з затримкою та/або на задовільному рівні. На запитання під час семінарських та практичних занять відповідав(ла), але допускав багато похибок.
Д	64-74	Здобувач(ка) не в повному обсязі опанував(ла) теоретичний матеріал, зі значними недоліками виконував(ла) етапи кураторського проєкту (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), але презентував(ла) його на задовільному рівні. Завдання рубіжного контролю виконувались не своєчасно та/або на низькому рівні. Під час семінарських та практичних занять були значні труднощі з відповідями на запитання.
Е	60-63	Здобувач(ка) в малому обсязі опанував(ла) теоретичний матеріал, зі значними недоліками виконував(ла) етапи кураторського проєкту (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу, невідповідність завданню, тощо), але презентував(ла) його на задовільному рівні. Завдання рубіжного контролю виконувались не своєчасно та/або на низькому рівні з допущенням грубих помилок. Під час семінарських та практичних занять не було відповідей на запитання.
FX	35-59	Здобувач(ка) в малому обсязі опанував(ла) теоретичний матеріал. Завдання рубіжного контролю виконувались не своєчасно або виконані не в повному обсязі. Під час семінарських та практичних занять не було відповідей на запитання. Не виконані етапи кураторського проєкту та не презентований готовий проєкт (можливість повторного складання заліку дисципліни)

F	0-34	Повний пропуск рубіжного контролю та невиконання завдань (обов'язкове повторне вивчення дисципліни)
---	------	---

Оцінюванню підлягають завдання семінарських та практичних занять, а також робота над етапами навчального кураторського проєкту. У результаті виставляється загальна оцінка з кожної теми.

Оцінка за семінарські заняття (доповідь) складає від 0 до 16 балів. Виконання проміжних етапів в написанні навчального кураторського проєкту варіюється і оцінюється від 0 до 10 балів. Загальна максимальна кількість за один модуль – 45 балів. У випадку, коли завдання до семінарських (практичних) занять виконуються несвоєчасно без поважної на те причини, максимальна оцінка за тему знижується.

В оцінці теоретичних знань здобувачів враховуються такі моменти: достатність обсягу відповіді (повна, недостатньо повна, неповна); ґрунтовність обізнаності з основними поняттями, принципами, законами, правилами; зрозумілість основного завдання запитання; логічність викладу матеріалу; обґрунтованість основних положень власних міркувань; уміння інтегрувати та диференціювати знання.

Презентація навчального кураторського проєкту складає 16 балів. Він є обов'язковим до виконання. В оцінці виконання завдання враховується здатність здобувачів: усвідомлювати вимогу завдань; перекладати їх на мову наукових понять; застосувати принципи, закономірності, правила для вирішення конкретних завдань; логічно і аргументовано викладати суть власних суджень і рішень; креативність та оригінальність.

Повністю виконаний навчальний кураторський проєкт з усією необхідною документацією є заліковою роботою та складає 10 балів. Максимальна оцінка за дисципліну складає 100 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Окрім рекомендованого списку літератури, на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

Основна:

1. Абрамович М. Пройти скрізь стіни/ Пер. З англ. О.Михеда. Київ: ArtHuss, 2018. 384с.
2. Ботанова К. Біг по колу. URL: <http://korydor.in.ua/texts/1336-bih-po-kolu>.
3. Де кураторство / Авт. скл. Носко К., Лук'янець В. Харків. IST Publishing. 2017. 256 с.
4. Герман Є. Історія дослідження художніх виставок як особливої форми репрезентації мистецтва ХХ – початку ХХІ ст. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Київ, 2013. Вип. 21. С. 201–207.
5. Герман Є. Виставки Ель Лисицького та авангардний експозиційний дизайн як прототип сучасного кураторства. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: зб. наук. пр. Харків : ХДАДМ, 2014. Вип. 8. С. 10–15
6. Герман Є.С. Кураторська практика в сучасному мистецтві. Світовий досвід та український контекст: Дис... канд. мистецтвознавства. К., 2016. 309 с.
7. Герман Є. Типологія кураторства: історичні прототипи та сучасна термінологія. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. Київ : Міленіум, 2014. № 3. С. 197–203.
8. Герман Є. Українське кураторство першої половини 1990-х рр. та постать Олександра Ройтбурда. Традиції та новації у вищій художній освіті: зб. наук. пр. Харків : ХДАДМ, 2015. Вип. 3. С. 27–32.

9. Острозька-Люта О. Кураторська позиція. *Korydor*. 2012. URL: <http://korydor.in.ua/texts/934-kuratorska-posytsiya>.
10. Сидор-Гібелінда О. Українці на Венеційській бієнале: сто років присутності. К.: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2008. 304с.
11. Сидоренко В. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України XX – XXI століть / ІПСМ АМУ. К.: ВХ [студіо], 2008. 188 с.
12. Соловійов О. Турбулентні шлюзи: 36 статей / ІПСМ АМУ. К.: Інтертехнологія, 2006. 196 с.
13. Bhaskar M. Curation: The power of selection in a world of excess. Piatkus, 2016. 353 p.
14. George A. The Curator's Handbook: Museums, Commercial Galleries, Independent Spaces (Hardback). New York: Thames & Hudson, 2015. 333 p.
15. Obrist H.-U. A Brief History of Curating. Zürich : JRP Ringier & Les presses du réel, 2009. 246 p.
16. O'Doherty. Inside the White Cube. The Ideology of the Gallery Space. University of California Press, 1999. 113 p.
17. Smith T. Thinking Contemporary Curating. Independent Curators International (ICI), New York, 2012. 272 p.

Додаткова:

18. Бурлака В. Історія образу. Мистецтво 2000-х. К.: Фонд підтримки візуальних досліджень, 2011. 206 с.
19. Велика несподіванка. К.: Національний художній музей України, Фонд Рената Ахметова «Розвиток України», 2010. 56 с.
20. Відкритий світ. Вісник Міжнародного фонду «Відродження, напрямку «Культура» та відділу зв'язків з громадськістю. К., 2001. 15 с.
21. Гудімов П. Бути куратором. URL: <https://center.ucu.edu.ua/buty-kuratorom/>
22. Енциклопедія постмодернізму / під ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. пер. О. Шевченко. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
23. Заручник в НХМУ. Серія перформансів у Національному художньому музеї України, грудень 2010 – квітень 2011. Каталог проекту. URL: http://youreflect.me/hamu_ukr.pdf.
24. Інтервали: Космізм в українському мистецтві XX століття: книга-каталог / ред. пер. Ф. Сидорук / Фонд «Нове творче об'єднання». К.: Вид-во Раєвського, 2000. 263 с.
25. Київська мистецька зустріч : нове мистецтво Польщі, України, Росії: Каталог виставки / Під ред. В. Сахарук. К.: Центр «Український дім», Галерея «Аліпій», 1995. 129 с.
26. Лелик М.Б. Роль кураторів у формуванні артсередовища і сучасних тенденцій у мистецтві. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_oglyadi_/2021/Kurator.pdf
27. Мистецькі імпресії: малярство, графіка, скульптура, інсталяція: Каталог виставки. К.: Центр «Український Дім», галерея «Аліпій», 1994. 157 с.
28. Мистецький арсенал організував дискусії щодо ролі куратора в сучасному українському мистецтві URL: <https://cases.media/news/mistECKii-arsenal-organizuvav-diskusiyi-shodoroli-kuratora-v-suchasnomu-ukrayinskomu-mistectvi>

29. Нариси з історії образотворчого мистецтва України ІПСМ АМУ; ред.-упор. О.О. Авраменко; редкол.: В.Д. Сидоренко (голова), О.О. Авраменко, В.Я. Даниленко та ін.). У 2 кн. К.: Інтертехнологія, 2006. Кн.. 2. 656 с.
30. Носко К. Виставки руками та очима художників: експозиції, що увійшли в історію мистецтва. URL: <https://suspilne.media/114928-docudays-ua-ta-francuzka-vesnaak-projdut-kinofestivali-vesni-pid-cas-zorstkogo-karantinu-v-kievi/>
31. Парниковий ефект: Каталог виставки / Під ред. О. Соловійова. К.: ЦСМ при НаУКМА. К. 1995. 25 с.
32. Перевірка реальності / Під ред. В. Бурлаки. К.: Фонд Віктора Пінчука, 2005. 95 с.
33. Продавай, зброе! : Каталог виставки / Під ред. В. Бурлаки. К.: Фонд Віктора Пінчука, 2004. 168 с.
34. «Професія куратор: про мистецтво з турботою». URL: <https://artsvit.dp.ua/news/profesyia-kurator-promistectvo-z-turbotoyu/>
35. Сидор-Гібелінда О. Неіснуюча виставка. К.: ЦСМС, 1995. 38 с.
36. Скиба М. Класичний музей і сучасне мистецтво. *Korydor*. 2011. URL: <http://korydor.in.ua/texts/511-Klasichnyi-muzej-i-suchasne-mistetstvo..>
37. Тіхоновська І. Мистецтво вимагає капіталовкладень. Ринкові правила відформовують український галерейний бізнес. URL: http://sn-philculpol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2016/12/018_krup.pdf
38. Федорук О. “Перший український проект» на Бієнале сучасного мистецтва // Перетин знаку: Вибрані мистецтвознавчі статті: У 3 кн. ІПСМ АМУ. К.: Фенікс, 2007. Кн.2: Українська культурологія. Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. Рецензії. С. 138 – 150.
39. 20 кураторів – adeptів сучасного підходу до історії мистецтва. URL: <http://cedra.kiev.ua/2018/08/03/20-kuratoriv-adeptiv-suchasnogo-pidhodu-do-istoriyi-mistetstva/>
40. Art since 1900: modernism, antimodernism, postmodernism / [H.Foster, R. «Terra Incognita», Y. Bois, B. Buchloh]. London : Thames & Hudson, 2007. 704 p.
41. Babij L. A Short Guide to Contemporary Art in Ukraine. *Art margins online*. 2009. URL:http://www.artmargins.com/index.php?option=com_content&view=article&id=459%3Aa-short-guide-to-contemporary-art-in-ukraine&Itemid=68.
42. Bennet T. The birth of the museum: history, theory, politics. London: Routledge, 1995. 288 p.
43. Bude H. Curator as Meta Artists. *Texte Zur Kunst*. 2012. № 86. P. 108–119.
44. Buren D. Exhibition of an exhibiton. The Biennial Reader. *Anthology of large-scale perennial exhibitions of contemporary art* // [ed. by E. Filipovic, M. van Hal, S. Ovstebo]. Bergen: Kunsthall Bergen, Ostfildern : Hatje Cantz Verlag, 2010. P. 201–211.
45. Fleck R. Teaching curatorship? *Manifesta Journal*. 2008. № 4–6. P. 24–27.
46. Grasskamp W. «Degenerate art» and Documenta I : Modernism ostracized and disarmed *Museum culture : histories, discourses, spectacles* / [ed. by Sherman D. J., Rogoff I.]. London : Routledge, Minneapolis : University of Minnesota Press, 1994. 320 p.
47. Grasskamp W. For example documenta or how art was produced? Thinking About Exhibitions [ed. by Greenberg R., Nairne S, Ferguson B. W.]. New York: Routledge, 1996. P. 48–56.
48. Williams G. How to Write About Contemporary Art. London: Thames and Hudson Ltd, 2014. 264 p.